

ЦИФРОВІ СЕРВІСИ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ КРАЄЗНАВЧОЇ ТЕМАТИКИ

Юдов Андрій

м. Київ

Бібліотечно-інформаційна сфера України сьогодні є загальновизнаним ключовим елементом «у забезпеченні стабільності та відновленні сталого розвитку суспільства» [4, с. 4], а базовий її складник – публічна бібліотека «є головною точкою доступу громади, призначеною для реагування на безліч постійно мінливих інформаційних потреб» [7].

Бібліотеки як соціально-комунікаційні інституції виконують важливу роль у підтримці громад, здійснюють величезну роботу з метою соціального об'єднання, запроваджують різні ініціативи на підтримку Збройних Сил України, беруть участь у волонтерському русі. Від першого дня повномасштабного вторгнення російських військ на територію України бібліотекарі документували злочини загарбників, в окупації вели щоденники подій, рятували і ховали бібліотечні фонди.

В умовах російсько-української війни особливої актуальності набувають студії бібліотечно-інформаційних продуктів українських публічних бібліотек краєзнавчої тематики. Значимими бібліотечно-інформаційними продуктами для віддалених користувачів в сучасних умовах, на нашу думку, є: вебсайт бібліотеки, її офіційні сторінки у соціальних мережах (фейсбук, інстаграм, Х (твітер)), де своєчасно розміщується інформація про різні активності та події в бібліотеці, нові надходження до фонду тощо; всі електронні ресурси власної генерації (онлайн-каталог бібліотеки, оцифровані документи з фонду, різноманітні онлайн-колекції, електронні бібліотеки («Культура України») та ін.; електронні видання бібліотек; доступ через інтернет до світових електронних бібліотек, баз даних тощо; бібліотечні послуги («Запитай бібліотекаря», «Запитай бібліографа», електронна доставка документа) та багато іншого.

Для прикладу, пізнавальним для віддалених користувачів, незалежно від громадянства, є розміщені у розділі «Проекти НІБУ» на вебпорталі Національної історичної бібліотеки України «Віртуальні екскурсії музеями України та світу» [1] у форматі відеороликів: «Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному», «Національний музей народної архітектури та побуту України», «Антонієві печери», «Національний музей українського народного декоративного мистецтва», «Музей писанкового розпису» та ін. Всього представлено 41 екскурсію по визначних місцях України,

з яких – два 3D-тури (Кирилівською церквою і Софіївським собором). 38 екскурсій закордонними установами демонструють досягнення культури країн зі всього світу (Скандинавії, Балтії, Індії, Єгипту, Австралії, Канади тощо).

Створені публічними бібліотеками України цифрові бібліотечно-інформаційні продукти краєзнавчої тематики мають важливе значення задля поширення релевантної інформації про становлення та здобуття української державності, особливості історичного розвитку нашого народу, її культуру, мову та традиції, що сприяє формуванню позитивного іміджу держави, розвитку політичної сфери суспільства [5, с. 4], вихованню у свідомого громадянина почуття патріотизму та гордості за унікальну українську духовну і матеріальну спадщину.

«Базовими напрямками цифровізації українських бібліотек є: створення цифрового простору, що доступний 24/7 та оптимально зручний для користувачів з різних куточків світу; розвиток цифрових компетентностей у бібліотечних фахівців і користувачів; упровадження бібліотечних електронних продуктів і сервісів» [2, с. 19]. Завдяки широкому впровадженню у щоденну бібліотечну практику сучасних інформаційно-комунікаційних технологій вже можна впевнено говорити про остаточний перехід від стратегії володіння електронними інформаційними ресурсами до стратегії забезпечення онлайн-доступу 24/7 для всіх віддалених користувачів, незалежно від наявності читацького квитка, його мови спілкування, релігійних переконань тощо, через цифрові бібліотечно-інформаційні сервіси. Такі електронні сервіси [6] сконцентровані на допомозі усім категоріям користувачів і включають: вибір оптимальної пошукової стратегії; персоналізовану довідкову інформацію; пошук у карткових, імідж- та електронних каталогах; оперативний пошук релевантних джерел, включаючи їхні повнотекстові версії (за можливості/потреби надсилання на електронну скриньку тощо). «Зі зростанням обсягів електронних ресурсів виникають нові форми організації документів, зокрема, вебсайти, електронні бібліотеки, електронне доставляння документів, віртуальна довідка, фахове дистанційне консультування, електронна читальна зала, онлайн-замовлення, доступ до інформаційних бібліотечних продуктів – бібліотечних новин, списків нових надходжень літератури, каталогів, колекцій електронних книг, баз даних тощо» [5, с. 10].

Тобто, сформовані публічними бібліотеками України електронні сервіси репрезентують бібліотеки як сучасні документно-інформаційні установи, котрі постійно наповнюють світовий інформаційний простір актуальними якісними інформаційними ресурсами власної генерації; є надійними центрами щодо оптимального пошуку релевантної інформації та своєчасного отримання повнотекстових версій джерел у віддаленому режимі; зарекомендували себе майданчиками здобуття освіти, знань та компетенцій, незалежно від

фізичних можливостей, вікової категорії, етнічної приналежності, віросповідання тощо користувачів.

Важливого значення в умовах війни набувають різні напрями роботи обласних універсальних наукових бібліотек (ОУНБ) щодо фіксації злочинів російських окупантів на території розташування установ, що включає документування хроніки подій; вивчення агресії російських військ методами усної історії, фіксування втрат об'єктів культури, зокрема і бібліотек, «збереження пам'яті про жертви війни» тощо [3, с. 27]. У 2024 р. побачило світ два випуски аналітичного огляду діяльності ОУНБ 2022–2023 рр. «Фіксація подій російсько-української війни»: перший вміщує «бібліографічні та методичні напрацювання» провідних бібліотек України [3, с. 2], другий репрезентує успішні цифрові проєкти та електронні ресурси, створені великими регіональними науковими бібліотеками задля «збереження пам'яті про події російсько-української війни» [4, с. 2]. В умовах цифрових трансформацій суспільства, можливості доступу 24/7 і через мобільні пристрої завдяки актуальним цифровим сервісам до бібліотечно-інформаційних продуктів українських публічних бібліотек інформація про злочини проти людяності, які здійснюють російські окупанти на території незалежної України, миттєво розлітається світовою мережею.

Отже, сформовані публічними бібліотеками України електронні сервіси репрезентують бібліотеки як сучасні документно-інформаційні установи, котрі постійно наповнюють світовий інформаційний простір актуальними якісними інформаційними ресурсами власної генерації; є надійними центрами щодо оптимального пошуку релевантної інформації та своєчасного отримання повнотекстових версій джерел у віддаленому режимі; зарекомендували себе майданчиками здобуття освіти, знань та компетенцій, незалежно від фізичних можливостей, вікової категорії, етнічної приналежності, віросповідання тощо користувачів.

Список використаних джерел

1. Віртуальні екскурсії музеями України та світу. *Національна історична бібліотека України* : вебсайт. URL: <https://nibu.kyiv.ua/virttour/museum/>
2. Клименко О., Сокур О. Функціонування українських бібліотек в умовах цифровізації. *Вісник Книжкової палати*. 2024. № 12. С. 19–25. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.12\(341\).19-24](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.12(341).19-24)
3. Фіксація подій російсько-української війни: аналітичний огляд діяльності обласних універсальних наукових бібліотек України за 2022–2023 рр. Вип. 1: Бібліографічний аспект / Національна історична бібліотека України; підгот. М. Цінська; ред. : Н. Волошінська, В. Кисельова, О. Михайлова ; відп. за вип. А. Скорохатова. Київ, 2024. 27 с. URL: chrome-

extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclclefindmkaj/https://nibu.kyiv.ua/media/uploads/2024/04/25/oglia
ad_ch_1_full_3EY1XC0.pdf

4. Фіксація подій російсько-української війни: аналітичний огляд діяльності обласних універсальних наукових бібліотек України за 2022–2023 рр. Вип. 2: Проектна діяльність та віртуальні ресурси: краєзнавчий аспект / Національна історична бібліотека України; підгот. М. Цінська; ред. : В. Кисельова, І. Однопозов ; відп. за вип. А. Скорохатова. Київ, 2024. 35 с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclclefindmkaj/https://nibu.kyiv.ua/media/uploads/2024/08/19/oglia_d_vyp_2.pdf

5. Цифрові бібліотечні продукти і послуги в інформаційному забезпеченні державного розвитку : аналітична записка / О. І. Вощенко [та ін.] ; відп. ред. Л. А. Дубровіна. Київ : НБУВ, 2023. 75 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004853>

6. Юдов А. Трансформації бібліотечних сервісів в Україні. *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі* : зб. матеріалів Восьмої міжнар. наук. конф., м. Київ, 15–17 трав. 2025 р. / редкол.: Ю. І. Горбань, Т. В. Новальська, О. О. Каракоз [та ін.] ; упоряд. О. О. Гарачковська, Л. І. Прокопенко. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2025. Ч. 2. С. 36–38.

7. IFLA Public Library Service Guidelines (2nd, completely revised edition). URL: <https://repository.ifla.org/handle/20.500.14598/988>